

Mehmet Erkurt

Yetişkinler Ejderhalardan Neden Korkar?,

Haz.: İshak Reyna

Seçki, Günışığı Kitaplığı

Edebiyatın farklı bir alanda tartışılacağı bulutlu bir cumartesi günü, 12 Mayıs 2012'de, İTÜ Geliştirme Vakfı Okulları'nın katkılarıyla Günışığı Kitaplığı'nın düzenlediği Eğitimde Edebiyat Semineri'ne katıldım. Tam günlük seminerin ilk konuşmacısı, akademisyen-yazar Prof. Dr. Betül Çotuksöken'di. "Felsefe ve Edebiyat Neden İç içedir, Neden Önemlidir?" başlıklı konuşmasında, eğitim, edebiyat ve felsefe arasındaki doğal köprüleri çokyönlü bir bakışla ele alan Çotuksöken, konuşmasının sonlarına doğru Nermi Uygur'un deneme türüne ilişkin görüşlerine değindi. Felsefe ve edebiyatın biraradalığını en yakından izleyebildiğimiz türün deneme olduğunu belirttikten sonra, denemeyi insanın "iç hesaplaşmasını en iyi yansıtan tür" olarak tanımladı. Gerçekten de, "imge zengini edebiyatla kavram zengini felsefe arasında bir yerde duran" deneme, her zaman ve her durumda "arada bir birey" olan insanı birebir yansıtıyordu.

Şaşırtıcı değil belki, bundan yaklaşık bir ay kadar önce, adı geçen semineri düzenleyen Günışığı Kitaplığı bir denemeler seçkisi yayımladı. İshak Reyna'nın editörlüğünde ve onun önerileri ışığında Müren Beykan'ın yayına hazırladığı bu deneme seçkisi, özellikle genç okurlar düşünülerek planlanmış, çalışılmış ve tasarlanmıştı. Türkiye'den ve farklı ülkelerden yazarların farklı zamanlarda kaleme aldıkları denemelerden derlenen kitabın adıyla, Ursula K. Le Guin'in yine kitapta yer alan "Amerikalılar Ejderhalardan Neden Korkar?" başlıklı denemesinden yola çıkarak verilmişti: *Yetişkinler Ejderhalardan Neden Korkar?*

Bir yetişkinin ejderhadan neden korktuğunun, çağdaş edebiyatın klasik isimlerinden Le-Guin veya Günışığı Kitaplığı için niçin önemli olduğu, söz konusu denemede yeterince açık ifade edilmiş. Müren Beykan (*Vatan Kitap*, Mart 2012) ve Burcu Ayaz (*Radikal Kitap*, 4 Mayıs 2012) da

yazılarında bu "korku"ya etraflıca değindiler. Şimdi gelelim, böyle bir çalışmanın bir okur olarak en heyecan verici bulduğum noktasına, yani yayıncılık açısından farklılığına ve özgünlüğüne.

Uçak hangi terminalden kalkıyor?..

Kitapta Türkiye'den 15, yurtdışından 15 yazar olmak üzere toplam 30 yazar, birer denemesiyle yer alıyor. Türkiye'den Bilge Karasu, Çetin Altan, Fatih Özgüven, Ferit Edgü, Haldun Taner, Melih Cevdet Anday, Memet Fuat, Murathan Mungan, Nermi Uygur, Nurullah Ataç, Onat Kutlar, Oruç Aruoba, Perihan Mağden, Sabahattin Eyüboğlu, Selim İleri; yurtdışından Albert Camus, Eduardo Galeano, Francis Bacon, Friedrich Nietzsche, Hermann Hesse, John Berger, Jonathan Swift, Juan Goytisolo, Michel de Montaigne, Nick Hornby, Rainer Maria Rilke, Roland Barthes, Umberto Eco, Ursula K. Le Guin, Virginia Woolf bu kitaba seçilen yazarlar. Kitapta, her kategori için özgün birer sıralama önerilmiş. Kitabın son sayfasına da, hangi denemenin hangi kitaptan alındığını gösteren bir kaynakça eklenmiş.

İshak Reyna'nın kaleme aldığı giriş yazısı, kitabın nasıl bir buluşmanın hayaliyle yaratıldığını açık bir biçimde ortaya koyuyor: "Birazdan açacağın perde-sayfadan içeri girdiğinde, seni konuklarıyla birlikte bir dizi yolculuk bekliyor olacak. Adına 'deneme' denilen, yazan ya da okuyanın, kendinde biriken her tür konu hakkında, kendi duygu ve düşüncelerini dile getirdiği yolculuklar bunlar. Konuklarınsa, bir anlamda bu 'deneme' yolculuklarında sana eşlik edecek yol arkadaşların..." Bu yol arkadaşlarını "sürprizli tipler" olarak betimleyen Reyna birkaç satır sonra ekliyor: "Ortak yanlarıysa, 'deneme'nin kucaklayıcılığında kendi bakış açılarını ve tavırlarını denemekten ödün vermemele-ri!" Kitabın gençlerle kurduğu diyalog, her deneme sonrasında o yazara ait bilgilerin verilmiş biçiminde, Reyna'nın belli başlı bilgilere yaptığı vurgularda ve kullandığı özel üslupta da kendini gösteriyor.

Kitapta, genç okurlar için farklı denemeleri ortak bir çatı altında toplayacak etkili bir alegori kullanılmış: Türk yazarlar için "İç Hatlar", yabancı yazarlar için de "Dış Hatlar" olmak üzere iki ayrı terminal açılmış. Havaalanlarının girişinde hissedilen o yolculuk öncesi adrenalin, bir terminale doğru giderken diğerine yan gözle atılan hızlı bir bakış, kitabın okuruna sunduğu sağlam bir keyif ögesi. Reyna, bu gruplamayı, bakın nasıl tanımlıyor: "İlk bölümün -İç Hatlar- yolculukları yaşadığın yerlere: Gençliğin hayatın en zor dönemi olup olmadığından, arkadaşının aşkına, pek çok yaşamsal konuda, yasaklılara ve ezberle yaşayanlara karşı, senin ne düşündüğünü önemseyen arkadaşlar bunlar... İkinci bölümün -Dış Hatlar- daha geniş coğrafyalara açılacağından arkadaşları da epey çeşitli: Aralarında müzik-hayat ilişkisini kurcalayanı da var, Zidane'nin, Dünya Kupası'nda karşı takım oyuncusuna o kafayı

neden attığıyla ilgileneni de... Amerikalılar'ın ve etraftaki pek çok yetişkinin, ejderhalardan ve hayal gücünden neden korktuğu ya da kişinin nasıl kendi olabileceği hakkında seninle konuşmak isteyen de..."

Deneme-li, deneme-meli...

Denemeden söz edildiğinde, edebiyat okumanın tadına henüz varmamış bir çocuğun ya da gencin aklına, Milli Eğitim Bakanlığı'nın dağarcığında daraltılmış bir Montaigne'den başka isim muhtemelen gelmeyecektir. 100 Temel Eser ideolojili, kitlesinden bihaber, miyop bir anlayışla (sözde) önerilere nesne olmuş diğer birçok eserde olduğu gibi, denemenin de derhal "uzak durulması gereken", muhtemelen sıkıcı, illa ki didaktik, yazmaya zorlandığı kompozisyonların "öğretmence onaylı" hallerinden ibaret metinler olduğunu düşünenecektir okur.

Oysa denemelerin, çeşitlilik ve renk konusunda kurmaca eserlerden hiç de geri kalır yanı olmadığı ortada. İlle de büyük büyük meseleler, temel erdemler, düstura dönmüş kabuller ya da toplumsal hülyalar için yazılmaz denemeler. Arkadaşa duyulan "mevsimsiz" aşk da bir denemenin konusudur ve zamanında Fatih Özgüven'in kaleminden dökülmüş, bu kitapta ilk sıraya yerleşmiştir. Murathan Mungan, gençliğin de başlı başına anlatılmaya değer bir deneyim olduğunun altını çizirken denemesinde, Nick Hornby müzik, dans ve yaşlanma arasında başka bir özlemi anlatmıştır okurlara. Bilge Karasu, hayvanları insani kavramlarla açıklamamızın zavallılığına vurgu yaparken, Ursula K. Le Guin kurmacadan ve özgür olmaktan korkan püriten değerleri silkeler acımadan. Haldun Taner "ben" ve "öteki"nin varoluşsal ilişkisini masaya yatırırken, Jonathan Swift mükemmellekle kafayı bozmuş, ötekinin eksikliğini gören insana seslenir. Perihan Mağden kadının saf ve salak olma lüksünden mahrum kalışını hicvederken, Friedrich Nietzsche düşünce ve felsefenin karşısında dini ve inancı konular. Nurullah Ataç'ın uslu olmayan gence övgüsü, Sabahattin Eyüboğlu'nun çocuğa verilen öğütle ona atılan dayağı bir tutuşu, Ferit Edgü'nün çocuktaki felsefe ve mantığa vurgusu da, kitabı okuyacaklara, bu seçkinin ardındaki esas ruha dair bir şeyler anlatır niteliktedir.

Demek ki ille de gri, bordo, lacivert ve/veya siyahla, klasiğin iyice "klasikleştirilmiş" ağırlığıyla değil, pekâlâ da gökkuşağının ana ve ara renkleriyle çeşitlenecek bir tayfla tanımlanabilir denemeler. Tıpkı bu kitapta olduğu gibi, güneş vurmuş bir çayırın parlak yeşiliyle aydınlanan bir kapakla, şaşkın bir ejderhanın az önce bastığı çimlerde düşürdüğü ve unutup gittiği sevimli kuyruğuyla, kimisine epey "alakasız" gelecek böylesi bir isimle de hayat bulabilir ve bu hayatı, "-meli, -malı" eklerinden arındırılmış önerilere ve okumalara açık bir kitleyle paylaşabilirler.

Okuruyla diyalogu hedefleyen bir söylem, okurunun zevk ve çekincelerini ciddiye alan bir kitap tasarımı, yani okuruna odaklanmış bir yayıncılık, hem edebiyata hem de edebiyatçıya duyulan saygının göstergesi değildir de nedir? Hele de çocuklar ve/veya gençler gibi, okumanın zevkine varmanın eşliğinde olan bir kitle söz konusu olduğunda...